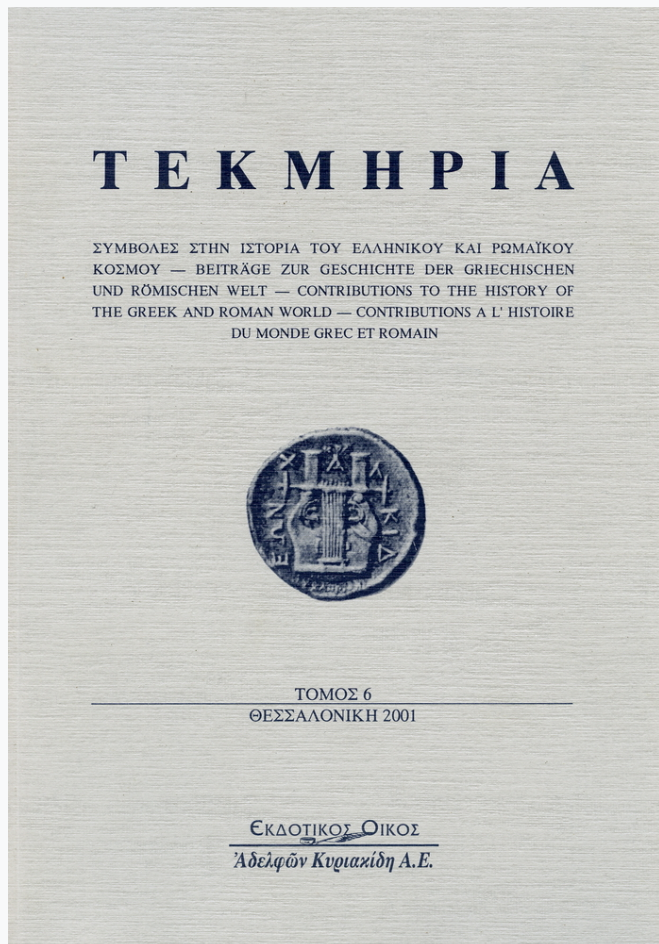

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Θεοῖς Μεγάλοις: Νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή

ΧΡ. ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

doi: [10.12681/tekmeria.165](https://doi.org/10.12681/tekmeria.165)

To cite this article:

ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ Χ. (2001). Θεοῖς Μεγάλοις: Νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή. *Tekmeria*, 6, 14–21.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.165>

ΘΕΟΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙΣ: ΜΙΑ ΝΕΑ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Ἡ προέλευση τῆς νέας ἐπιγραφῆς¹ δὲν εἶναι γνωστή. Ἡ ἐπιγραφή παραδόθηκε ἀπὸ κάτοικο τῆς κοινότητος Μαυροθάλασσης τοῦ Νομοῦ Σερρών τὸ 1998 στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρών (ἀρ. κατ. Λ276, εἰκ. 1). Πρόκειται γιὰ μία ὀρθογώνια στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο χονδρόκοκκο μάρμαρο ὕψους 0,56μ., πλάτους 0,44μ. καὶ πάχους 0,16μ., ἡ ὁποία εἶναι ἀπολεπισμένη στὸ ἄνω δεξιὸ τμήμα τῆς. Ὑψος γραμμάτων: 0,032μ. (στ. 1-2), 0,025μ. (στ. 3-5), 0,023μ. (στ. 6-7). Διάστιχα: 0,029μ. (στ. 1/3), 0,044-0,038μ. (στ.3/4), 0,033μ. (στ. 4/5), 0,039-0,034μ. (στ. 5/6), 0,031μ. (στ. 6/7).

Ἔτους δκσ'
Δείου · ἡ' · Θεοῖς
Μεγάλοις · ΔΕΣΩ[.1-2.]

4 *Γ· Ἰούλιος · Βλά · στος*
τὸν ναὸν · καὶ τὰ
ἀναθήματα · ἐκ τῶν
ιδίων

2. Ἀπὸ τὸ τελικὸ σίγμα διακρίνονται ἡ ὀριζόντια ἐξωτερικὴ καὶ ἡ πλάγια ἐσωτερικὴ γραμμὴ τῆς κάτω γωνίας καὶ ἀνιχνεύεται ἡ πλάγια ἐσωτερικὴ γραμμὴ τῆς ἄνω γωνίας || 3. Μετὰ τὰ βέβαια γράμματα ΔΕΣ εἶναι εὐδιάκριτο τὸ κυκλικὸ ἴχνος τοῦ ὄμικρον, ἡ ἀρχικὴ χάραξη τοῦ ὁποίου ἀλλοιώθηκε ἀπὸ τὴν φθορὰ στὴν ἐπιφάνεια τῆς πέτρας σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ὑπολείπεται χῶρος γιὰ ἓνα ἕως δύο γράμματα ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ ἓνα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ ἰῶτα.

Στ. 1-2: *Ἔτους δκσ' Δείου ἡ'*

Ἡ ἐπιγραφή φέρει ἀπλή χρονολογία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὀγδόη ἡμέρα τοῦ μηνὸς Δείου τοῦ διακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου ἔτους. Στὴν χρονολογία

1. Εὐχαριστῶ πολὺ τὴν ἀρχαιολόγο κ. Μαγδαληνὴ Βάλλα, διότι μοῦ παραχώρησε εὐγενῶς αὐτὴν τὴν ἐπιγραφή πρὸς δημοσίευση.

αὐτὴν ὑπόκειται ἢ ἐπαρχιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ βασίζεται στὸν συνδυασμὸ ἀπλῆς χρονολογίας καὶ γραφῆς². Κατ' ἀναλογία πρὸς ἄλλες ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Μακεδονία, ἡ γενικὴ εἰκόνα τῆς γραφῆς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς νέας ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς ταιριάζουν πολὺ καλὰ στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. Ἡ ἀναλυτικὴ σύγκριση περιτενεῖ στὴν προκειμένη περίπτωση χάρις σὲ μιὰ σύμπτωση. Μία ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Λευκόπετρα φέρει τὴν ἴδια ἀπλῆ χρονολογία, δηλαδὴ «ἔτους ΔΚC, Δείου», καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκδότες μὲ βάση τὴν ἀκτιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία στὸ ἔτος 192 μ.Χ. (Ῥοκτ.)³. Ἀλλὰ ἡ γραφή τῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν Λευκόπετρα εἶναι κατὰ πολὺ μεταγενέστερη ἀπὸ αὐτὴν τῆς νέας ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς. Ἐπομένως ἡ νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή χρονολογεῖται μὲ βάση τὴν ἐπαρχιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία Ῥοκτώβριο 76 μ.Χ.

Στ. 2-3: *Θεοῖς Μεγάλοις ΔΕΣΟ[.1-2.]*

Ἡ διατύπωση δείχνει ὅτι τὸ ὄνομα τῶν θεῶν αὐτῶν εἶναι *Θεοὶ Μεγάλοι* καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἓναν ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρωταρχικὴ διατύπωση τοῦ ὀνόματος τῶν Θεῶν Μεγάλων. Οἱ περιπτώσεις στίς ὁποῖες ὁ προσδιορισμὸς *μεγάλοι θεοὶ* συνοδεύει τὸ ὄνομα ἄλλων θεοτήτων⁴, ἐντάσσονται σὲ μιὰ δευτερεύουσα καὶ παράλληλη ἐξέλιξη.

Ἡ λατρεία τῶν Θεῶν Μεγάλων ἦταν πολὺ διαδεδομένη. Ἐνα κέντρο λατρείας μεγίστης ἀκτινοβολίας τῶν Θεῶν Μεγάλων ἦταν ἡ Σαμοθράκη⁵. Τὸ ὄνομα τῶν Θεῶν Μεγάλων τῆς Σαμοθράκης ἐκφέρεται στίς ἐπιγραφές εἴτε μὲ ἓναν ἐπιθετικὸ-γεωγραφικὸ προσδιορισμὸ, εἴτε καὶ μὲ τὰ ὀνόματα ταυτο-

2. Βλ. γιὰ τὸ συνδυαστικὸ κριτήριον ἀπλῆς χρονολογίας καὶ γραφῆς γιὰ τὴν χρονολόγηση ἐπιγραφῶν οἱ ὁποῖες φέρουν μονὴ χρονολογία M. N. Tod, «The Macedonian Era II», *ABSA* 24 (1919/20-1920/21) 64 κέ. F. Papazoglou, «Sur l'emploi des deux ères macédoniennes», *BCH* 87 (1963) 519.

3. Ph. M. Petsas, M. B. Hatzopoulos, L. Gounaropoulou, P. Paschidis, *Inscriptions du sanctuaire de la Mère des Dieux Autochtone de Leukopetra (Macédoine)* (Μελετήματα 28), Athènes 2000, ἀρ. 29 καὶ πίν. σελ. 296· βλ. καὶ εἰσαγωγή αὐτ. σελ. 44 γιὰ τὴν ἀκτιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία ὡς προτιμώμενη στίς ἐπιγραφές τῆς Λευκόπετρας.

4. Ὅπως π.χ. *SEG* XLI 287 (Ἄργος, 2.-1. αἰ. π.Χ.), στ.2-3: *Σαράπιδι, Ἰσιδι, [Ἀνούβιδ]ι, θεοῖς μεγάλοις*.

5. Βλ. S. G. Cole, *Theoi Megaloi: The Cult of the Great Gods at Samothrace* (EPRO 96), Leiden 1984.

σήμων θεοτήτων, είτε άνευ προσδιορισμοῦ. Συνήθως έντός, αλλά και έκτός Σαμοθράκης, οί θεοί όνομάζονται *Θεοί Σαμόθρακες* - *Θεοί οί έν Σαμοθράκη*, ή με την άνεπτυγμένη μορφή *Θεοί Μεγάλοι Σαμόθρακες* - *Θεοί Μεγάλοι οί έν Σαμοθράκη*⁶. Οί θεοί τής Σαμοθράκης σπάνια αναφέρονται στίς έπιγραφές άμεσα ως Δίοςκουροι και ως Κάβειροι⁷. Συνήθης είναι επίσης ή χρήση τοῦ βασικοῦ όνόματος *Θεοί Μεγάλοι*, τὸ όποιο βρίσκεται σέ έπιγραφές έκτός Σαμοθράκης, αλλά και σέ αναθέσεις άλλων Έλλήνων στό ιερό τής Σαμοθράκης. Ἡ χρήση τοῦ βασικοῦ όνόματος στίς περιπτώσεις αυτές είναι εύεξηγητη, διότι άφενός ή μεταφορά τής λατρείας τών Θεῶν Μεγάλων τής Σαμοθράκης σέ άλλους τόπους ήταν δυνατόν νά έχει ως συνέπεια τήν άποδέσμευση τοῦ βασικοῦ όνόματος άπό τόν προσδιορισμό *Σαμόθρακες* - *οί έν Σαμοθράκη* και διότι άφετέρου στίς αναθέσεις άλλων Έλλήνων στό ιερό τής Σαμοθράκης ό προσδιορισμός αυτός ήταν δυνατόν νά παραλειφθεῖ ως έννοούμενος. Ἡ χρήση τοῦ βασικοῦ όνόματος είναι συνήθης στόν χώρο τής Μακεδονίας. Στήν Ἀμφίπολη μαρτυροῦνται ως *Θεοί Μεγάλοι οί έν Σαμοθράκη*⁸, αλλά ως *Θεοί Μεγάλοι* αναφέρονται σέ έπιγραφές άπό τήν Θεσσαλονίκη και άπό τήν Πέλλα⁹. Ἐπίσης στοὺς *Θεοὺς Μεγάλους* αναφέρονται οί συνδεόμενες με βασιλεῖς τής Μακεδονίας αναθέσεις στό ιερό τής Σαμοθράκης¹⁰. Ἐπομένως και στήν νέα αναθηματική έπιγραφή πρέπει νά έννοοῦνται οί Θεοί Μεγάλοι τής Σαμοθράκης, ή λατρεία τών όποίων μεταφέρθηκε άπό τήν Σαμοθράκη στόν μη ταυτιζόμενο τόπο.

Ἀσφαλῶς δέν ταυτίζονται ὅλοι οί μαρτυρούμενοι Θεοί Μεγάλοι ως αὐτοὶ τής Σαμοθράκης¹¹. Ὡστόσο είναι γενικό χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν

6. Βλ. τόν κατάλογο τῶν έπιγραφῶν S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 139 κ.έ.

7. Π.χ. SEG XL 657 (Δήλος, 102/101 π.Χ.): ένας ιερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος και τῶν Θεῶν Μεγάλων Σαμοθράκων Διοσκούρων Καβείρων. "Όλες οί έπιγραφές άπό τήν Δήλο για τοὺς θεοὺς τής Σαμοθράκης S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 151-155, άρ. 22-30.

8. Syll³ 1140 (Αὐτοκρατορικῶν χρόνων· βλ. και SEG XXXVIII 580): *Σωτᾶς ὁ χαλκεὺς άπό τής τέχνης Θεοῖς μεγάλοις τοῖς έν Σαμοθράκη*.

9. IG X 2.1, 51 (1. αἰ. π.Χ. ή 1. αἰ. μ.Χ.): *Θεοῖς Μεγάλοις Λεύκιος Νεμέσιος Λευκίου εὐχὴν*. SEG XXIV 540 (Πέλλα, Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι): Ἀνάθεση τοῦ Κράτωνος Κρατέρου Μάγνητος άπό Μαιάνδρου *Θεοῖς Μεγάλοις*.

10. SEG XXIX 800: Ἀνάθεση τῶν βασιλέων Φιλίππου Γ' και Ἀλεξάνδρου Δ'. SEG XXIX 795: *Βασιλέα Φίλιππον Βασιλέως Δημητρίου Μακεδόνες Θεοῖς Μεγάλοις*.

11. Ἡ S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, 59, έξηγεῖ ὅτι δέν περιλαμβάνει στήν μελέτη τής έπιγραφές στίς όποῖες αναφέρεται μόνον τὸ όνομα *Θεοί Μεγάλοι*, διότι αὐτὸ τὸ όνομα χρησιμοποιεῖται και για άλλους θεοὺς. Βλ. π.χ. τίς αναθέσεις *Θεοῖς Μεγάλοις*

Θεῶν Μεγάλων, ὅτι αὐτοὶ οἱ θεοί, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω τυπολογίας τοῦ ὀνόματός τους, σπάνια φέρουν ἄλλους προσδιορισμούς. Οἱ προσδιορισμοὶ αὐτοὶ εἴτε εἶναι διάφοροι προσδιορισμοὶ τῆς λατρείας τους καὶ τῶν ιδιοτήτων τους¹², εἴτε εἶναι τοπικοὶ προσδιορισμοί. Στὴν δευτέρη κατηγορία ἀνήκει μία ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Κέραμο, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λυκίσκος ἀφιέρωσε μία κρήνη στὸν αὐτοκράτορα Τραϊανὸ καὶ *Θεοὶς Μεγάλοις Κεραμηταῖς καὶ τῇ πατρίδι*¹³. Κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἡ λατρεία τῶν Θεῶν Μεγάλων μεταφέρθηκε στὴν Κέραμο ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη, διότι μαρτυροῦνται στὴν Σαμοθράκη *Κεραμητῶν θεωροὶ* ἤδη ἀπὸ τὴν ὕστερη Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ¹⁴. Ἡ μεταφορὰ τῆς λατρείας συνεπέφερε τὸν νέο προσδιορισμὸ τῶν *Θεῶν Μεγάλων Κεραμητῶν*.

Τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο, τὸ ὁποῖο συνοδεύει τὸ ὄνομα τῶν Θεῶν Μεγάλων στὴν νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπληρωθεῖ, διότι δὲν μαρτυρεῖται παρόμοιο ἐπίθετο θεοτήτων. Ὁ ἦρωσ Δέσος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στὸν ἰδρυτικὸ μῦθο τῆς Ἀτρῆνης καὶ ὁ ὁποῖος ἴσως ἦταν ἐπώνυμος ἑνὸς ἀγνώστου οἰκισμοῦ στὴν Φρυγία¹⁵, εἶναι τὸ μόνο διαθέσιμο παράλληλο παράδειγμα. Ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο τῶν Θεῶν Μεγάλων εἶναι ἕνας τοπικὸς προσδιορισμὸς κατὰ τὸ παράλληλο παράδειγμα *Θεοὶ Μεγάλοι Κεραμηταῖς* καὶ ὅτι παρήχθη ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου στὸν ὁποῖο μεταφέρθηκε ἡ λατρεία

S. Accame, «Iscrizioni del Cabirio di Lemno», *ASAA III-V N.S.* (1941-1943) 89-91, ἀρ. 11 (2. ἡμισυ 4. αἰ. π.Χ.) καὶ 99-100, ἀρ. 17 (1. αἰ. π.Χ.), ἐνῶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ ὀνομάζονται Κάβειροι ὅπως στὸ ψήφισμα αὐτ. 79-81, ἀρ. 3 (2. ἡμισυ 3. αἰ. π.Χ.). Βλ. καὶ Πανσαν. VIII 21, 4: *Κλειτορίους δὲ καὶ Διοσκούρων, καλουμένων δὲ θεῶν Μεγάλων ἐστὶν ἱερὸν ὅσον τέσσαρα ἀπέχον στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως*.

12. *SEG XLIII 163* (Μεσσήνη, 1. αἰ. μ.Χ.): *[Θεῶ]ν Μεγάλων [---]μειων ἐπιφανῶν συνβῶμων Πατρῶν καὶ Σεβαστοῦ Καίσαρος*. Th. Corsten-G. H. R. Horsley-R. A. Kearsley, «Inscriptions from Kibyra in the Archaeological Museum at Burdur/Turkey», *EA 28* (1997) 54-55, ἀρ. 2 (1./2. αἰ. μ.Χ.): *Θεοὶς μεγάλοις συννάοις ὁ δείνα* (αὐτ. σελ. 55: αὐτοὶ οἱ θεοὶ δὲν ταυτίζονται μὲ τοὺς θεοὺς τῆς Σαμοθράκης, οἱ ὁποῖοι ἦταν οὕτως ἢ ἄλλως *σύνναοι*). S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 167, ἀρ. 55 (Fasilar, χωρὶς χρονολογία): *Διόσκουροι Σαμοθράκων ἐπιφανεῖς θεοὶ ἀδαμεῖς ἀ]εῖ*.

13. E. Varinlioglu, *Die Inschriften von Keramos (IGSK Band 30)* Bonn 1986, 17.

14. *IG XII 8*, 160 b, στ. 17 (1. αἰ. π.Χ.).

15. Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἀτρῆνη πόλις... *Φιλοστέφανός φησιν ἀπὸ Δέσου καὶ Ἀτρῶνος καὶ Ἀτρῆνης, τῶν Ἀργητος τοῦ Κύκλωπος καὶ Φρυγίας νύμφης, προσηγορεῦσθαι. τὸ ἐθνικὸν Ἀτρηνεὺς καὶ Ἀτρηνίτης καὶ Ἀτρηναῖος*. Βλ. γὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ χωρίου C. Tümpel, «Desos», *RE V 1* (1903) 252.

αὐτῶν τῶν θεῶν ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη. Ὑπὲρ τῆς προέλευσης τῆς λατρείας τῶν Θεῶν Μεγάλων στὸν ἄγνωστο τόπο ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη συνηγορεῖ καὶ ἡ συνήθης χρῆσις τοῦ βασικοῦ ὀνόματος αὐτῶν τῶν θεῶν στὴν Μακεδονία καὶ ἡ συχνὴ μνεῖα στοὺς καταλόγους μυστῶν καὶ ἐποπτῶν τῆς Σαμοθράκης προσώπων ἀπὸ διάφορες πόλεις τῆς Μακεδονίας¹⁶. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο τῶν Θεῶν Μεγάλων εἶναι ἕνας τοπικὸς προσδιορισμὸς, ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ κάποια γνωστὴ πόλη τῆς περιοχῆς ἐκ μεταφορᾶς τῆς πέτρας ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι στὴν Μαυροθάλασσα δὲν ὑπάρχουν ἀρχαῖα εὐρήματα. Δὲν ἀποκλείεται ἡ ἐπιγραφή νὰ προέρχεται ἀπὸ ἕναν οἰκισμὸ, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου δὲν παραδίδεται καὶ ἡ θέσις τοῦ ὁποῖου δὲν ἔχει ἐντοπισθεῖ. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐννοήσουμε τὸν ἄγνωστο οἰκισμὸ ὡς πόλη, διότι *Μεγάλοι θεοί*, ἔστω ἄγνωστου ταυτότητας, μαρτυροῦνται καὶ σὲ κῶμες¹⁷.

Στ. 4: Γ. Ἰούλιος Βλάστος

Ὁ ἀναθέτης εἶναι φορεὺς τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ ἦταν ὡς πρὸς τὴν προέλευσή του ἕνας peregrinus, ὅπως προκύπτει κυρίως ἀπὸ τὸ nomen Ἰούλιος καὶ δευτερευόντως ἀπὸ τὸ cognomen Βλάστος. Τὸ ὄνομα Βλάστος πρέπει νὰ συνδέεται μὲ μία ὁμάδα λέξεων μὲ κοινὸ τὸ θέμα *βλαστ-*, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ οἱ λέξεις *βλαστός*, *βλάστη* μὲ τὴν κυριολεκτικὴ ἢ μεταφορικὴ σημασία βλαστάρι ἢ γόνος¹⁸. Τὸ ὄνομα Βλάστος παρουσιάζει μία σποραδικὴ ἀλλὰ εὐρεία διάδοσις ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία, στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, στὴν Πελοπόννησο, στὴν Ἀττικὴ, (πολὺ σπάνια) στὴν κεντρικὴ καὶ δυτικὴ Ἑλλάδα, ὡς τὴν Σικελία καὶ τὴν νότια Ἰταλία, μάλιστα στὴν νότια Ἰταλία μαρτυρεῖται μὲ μεγαλύτερη συγκριτικὰ συχνότητα¹⁹.

16. S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, 42 κέ. (Σέρραι, Ἡράκλεια ἀπὸ Στρυμόνος, Ἀμφίπολις, Φίλιπποι, Κασσάνδρεια, Θεσσαλονίκη).

17. Π.χ. SEG XXXVIII 1233 (βορειοανατολικὴ Λυδία, 146/147 μ.Χ.): *Μεγάλοι θεοὶ Νέαν Κώμην κατέχοντες*.

18. H. Frisk, *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960, λ. *βλαστάνω*. P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue Grecque. Histoire des mots*, Paris 1968, λ. *βλαστάνω*.

19. P. M. Fraser-E. Matthews (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. 1: The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica*, Oxford 1987, λ. Βλάστος. M. J. Osborne-S. G. Byrne (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. II: Attica*, Oxford 1994, λ. Βλάστος. P. M. Fraser-E. Matthews, (Eds.), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. III A: The*

Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ εὐρύτερου γεωγραφικοῦ χώρου τὸ ὄνομα Βλάστος (Blastus) μαρτυρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν διάρκεια τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἀπὸ τὴν χρονολόγησι ὀρισμένων ἐπιγραφῶν φαίνεται ὅτι τὸ ἀπλὸ ὄνομα Βλάστος ἐμφανίζεται στὴν ὕστερη Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ²⁰. Τὸ cognomen Blastus - Βλάστος στὴν ρωμαϊκὴ ὀνοματοθεσίᾳ μαρτυρεῖται μόνον κατὰ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους²¹. Τὸ ὄνομα Βλάστος φαίνεται ὅτι ἔχει χαμηλὴ κοινωνικὴ ἀφειρηρία, διότι τὸ ὄνομα αὐτὸ φέρουν καὶ ἀπελεύθεροι²² καὶ δοῦλοι²³. Πρόσωπα μὲ τὸ ἀπλὸ ὄνομα Βλάστος κατ' ἐξαίρεσι ἄσκησαν ἓνα δημόσιον ἀξίωμα στὴν πόλιν τους ἢ τιμήθησαν ἀπὸ τὴν πόλιν τους²⁴. Ἀντίθετα μία σαφὴς κοινωνικὴ ἀνοδος παρατηρεῖται σὲ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ὑπὸ διαφορετικῆς κατὰ περίστασι συνθήκης ἀπέκτησαν τὸ ρωμαϊκὸ πολιτικὸ δικαίωμα. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶχαν ἀσκήσει σημαντικὰ ἀξιώματα στὶς πόλεις τους²⁵. Ἡ προέλευσι τοῦ ρωμαϊκοῦ ὀνόματος εἶναι σαφὴς μόνον σὲ ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα γιὰ τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὸ ὅτι ἦταν ἀπελεύθεροι Ῥωμαίων πολιτῶν καὶ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων²⁶. Σ' αὐτὸ τὸ γενικὸ

Peloponnese, Western Greece, Sicily and Magna Graecia, Oxford 1997, λ. Βλάστος. P. M. Fraser-E. Matthews (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. III B: Central Greece. From the Megarid to Thessaly*, Oxford 2000, λ. Βλόστος. Γιὰ τὴν Μ. Ἀσία βλ. π.χ. *SEG XLV 1709* (Φρυγία, 81/82 μ.Χ.). *SEG XXXII 1224* (Λυδία, 111/112 μ.Χ.).

20. Μία ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Τευθρόνη Λακωνίας χρονολογεῖται μεταξὺ 2. καὶ 1. αἰ. π.Χ., ἐνῶ ὀρισμέναι ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν νότια Ἰταλία χρονολογοῦνται στὸν 1. αἰ. π.Χ. καὶ κυρίως μεταξὺ 1. αἰ. π.Χ. καὶ 1. αἰ. μ.Χ. Βλ. P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος.

21. Βλ. H. Solin, «Die innere Chronologie des römischen Cognomens», στὸ: *L'onomastique Latine* (Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique, No 564), Paris 1977, 110.

22. Βλ. γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτῆς P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος (νότια Ἰταλία).

23. Ὅπως G. J.-M.-J. «L'epitaphie de Tertie de Messene», *Mnemosyne* 17 (1964) 45-46: *Χερσονησεῖται Βλάστω ἀνέθηκαν ἰδίῳ συνδούλω στήλῃν μνήμης χάριν.*

24. Ὅπως *IG XII 5*, 1016 (Νάξος), στ. 1: Ἐρχοντος Βλάστου τὸ β. Βλ. καὶ τὴν τιμητικὴ ἐπιγραφή τῆς πόλεως τῶν Ἀναφαιῶν *IG XII 3*, 275 (1. ἢ 2. αἰ. μ.Χ.) γιὰ τὴν Βλάστην Βλάστου.

25. Ὅπως *IG VI 1*², 693 (Ἐπίδαυρος, 3. αἰ. μ.Χ.): [τ]ὸν ἀξιολογώτατον Τ. Αἰλ. Βλάστον, [στ]ρατηγήσαντα τῆς πατρίδος, ἐπιμελη[σ]όμενον τοῦ ἀγῶνος τῶν Μεγάλων Ἀσκλη[π]ειῶν, Αὐθ. Ἐλικῶν καὶ Βλάστος τὸν ἀνεψιόν. Ἐπίσης *IG II*² 2023, στ. 7: Μ. Κοκ. Βλάστος (ἓνας ἐκ τῶν γυμνασιάρχων).

26. Γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτῆς βλ. P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος (νότια Ἰταλία).

ιστορικό πλαίσιο εντάσσεται και ο Γ. Ίούλιος Βλάστος, για τον όποιο δέν είναι γνωστό υπό ποιες συνθήκες απέκτησε το ρωμαϊκό πολιτικό δικαίωμα.

Στ. 5-7: *τὸν ναὸν καὶ τὰ ἀναθήματα ἐκ τῶν ἰδίων*

Ὁ Γ. Ίούλιος Βλάστος συνέβαλε ἰδίους ἐξόδοις στὴν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν ἀναθημάτων²⁷ τῶν Θεῶν Μεγάλων στὸν ἄγνωστο οἰκισμό. Ἡ ἀνέγερση ναῶν θεοτήτων μὲ ἀτομικὴ πρωτοβουλία καὶ χρηματοδότηση εἶναι σύνηθες φαινόμενο ἰδιαίτερα στὴν Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ καὶ ἐξῆς, διότι συνδέεται μὲ μία προϊούσα διάδοση αὐτονόμων λατρειῶν γιὰ διάφορους λόγους²⁸. Ἡ ἀνέγερση ναοῦ τῶν Θεῶν Μεγάλων στὸν ἄγνωστο οἰκισμό δείχνει ἐπίσημη λατρεία αὐτῶν τῶν θεῶν, δηλαδὴ ἀναγνωρισμένη ἀπὸ τοὺς οἰκείου θεομούς. Κάθε ἀτομικὴ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἀνέγερση ἑνὸς ναοῦ προϋπέθετε τὴν ἔγκριση τῶν οἰκείων θεσμῶν²⁹. Τὸ ἴδιο ἴσχυε καὶ γιὰ τὶς ἐπισκευές³⁰. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ πλαισίου πρέπει νὰ κατανοηθεῖ ἡ ἀνάθεση τοῦ Γ. Ίουλίου Βλάστου.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Χρυσούλα Βεληγιάννη

27. Πρβλ. Πολυδεύκης 1, 28 (E. Bethe): *τὰ δ' ἀναθήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στέφανοι, γιάλαι, ἐκπώματα, θυμιατήρια, χρυσίδες, ἀργυρίδες, οἰνοχόαι, ἀμφορίσκοι.*

28. Π.χ. IG XII 3, 200 (Ἄστυπάλαια, τέλος 3.-2. αἰ. π.Χ.): *Ἀγαθοκλῆς Θευγέ[νευς] ἀνέθηκε τὸν να[όν] καὶ τὰ ἀγάλμα[τα] Σαράπιδι, Ἰσιδ[ι]. IG II² 1325 (τιμητικὸ ψήφισμα τῶν ὀργεῶνων Διονυσιαστῶν γιὰ τὸν Διονύσιο Ἀγαθοκλέους Μαραθώνιον, περὶ τὸ 185/4 π.Χ.), στ. 21-22: *τὸν τε νεῶ τοῦ θεοῦ κατεσκεύασεν καὶ ἐκόσμησεν πολλοῖς [καὶ καλοῖς ἀνα]θήμασιν καὶ εἰς ταῦτα ἀνήλωκεν οὐκ ὀλίον πλήθος ἀργυρίου.* E. Schwertheim, *Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianeia* (IGSK Band 33), Bonn 1987, 130 (Ἀδριάνεια, 1./2. αἰ. μ.Χ.): *Μητρὶ Θεῶν Ἡρόδοτος Κλεάνδρου τὸ ἱερόν κατεσκεύασεν.**

29. Π.χ. IG XII 3, 248 (Ἀνάφη, ἴσως τέλος 2. αἰ. π.Χ.): Ὁ Τιμόθεος Σωσικλέους, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἴδρυση δημοσίου ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, ἀπευθύνθηκε στὴν βουλή, ἡ ὁποία εἰσηγήθηκε ἀρμοδίως στὴν ἐκκλησία.

30. Π.χ. IG V 1, 1144 (Γύθειο, 2. αἰ. ἢ ἀρχὲς 1. αἰ. π.Χ.): Κατόπιν ψηφίσματος τῆς πόλης δύο πολῖτες ἐπεσκεύασαν ἕναν ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὁ δῆμος μὲ τὸ παρὸν ψήφισμα παραχώρησε στοὺς δύο πολῖτες καὶ στοὺς ἀπογόνους τους τὴν ἱερωσύνη τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ βίου.

ZUSAMMENFASSUNG

ΘΕΟΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙΣ: EINE NEUE WEIHINSCHRIFT

Die neue Weihinschrift wurde im Jahr 1998 von einem Einwohner des heutigen Dorfes Mavrothalassa dem Archäologischen Museum der Stadt Serrai übergeben. Der genaue Herkunftsort der Inschrift bleibt unbekannt. Es handelt sich um eine Weihung an die Theoi Megaloi seitens des C. Iulius Blastus, der den Bau des Tempels dieser Götter mit der dazugehörigen Ausstattung aus eigenen Mitteln bestritten hatte. Die Inschrift wird auf den 8. Tag des Monats Dios des Jahres 224 datiert. Hauptsächlich aus dem Grund, dass eine Freilassung aus Leukopetra dasselbe Datum enthält (ἔτους ΔΚC, Δείου) und zugleich (der Schrift nach) aus einer viel späteren Zeit stammt, ergibt sich, dass das 224. Jahr der neuen Weihinschrift nach der provinziellen Ära zu berechnen ist. Demnach wurde die Inschrift im Oktober des Jahres 76 n. Chr. eingraviert.

Die neue Weihinschrift belegt den Kult der Theoi Megaloi in einem unbekanntem Ort in Ostmakedonien. Aus bestimmten Gründen sind diese Theoi Megaloi mit den gleichnamigen Göttern aus Samothrake zu identifizieren. Einerseits werden die Theoi Megaloi von Samothrake zwar als diejenigen von Samothrake bezeichnet, sie werden aber oft auch ohne weitere Bezeichnung als Theoi Megaloi angesprochen. Gerade die Ansprache der Götter von Samothrake als Theoi Megaloi ist charakteristisch für Makedonien. Andererseits enthalten die Mysterien- und Epoptenlisten aus Samothrake Personen aus vielen Städten Makedoniens. Das unvollständig auf dem Stein erhaltene Wort, das unmittelbar auf den Namen der Theoi Megaloi wohl als Beinamen folgt, hat keine Parallele, ausser dem bei Stephanos von Byzanz überlieferten Heroennamen Desos (siehe dazu C. Tümpel, *RE* V 1, 252). Das unvollständig erhaltene Wort ist eher als eine Bildung aus einem unbekanntem Ortsnamen zu verstehen, denn die Theoi Megaloi führen äusserst selten Beinamen, welche spezielle Eigenschaften wiedergeben. Ihre übliche Bezeichnung ist ein ortsbezogener Ausdruck wie die Theoi Megaloi von Samothrake. Ähnlich lautet die Formulierung der Theoi Megaloi von Keramos (*I. Keramos* 17) am wahrscheinlichsten unter dem Einfluss der Götter von Samothrake.

Der Weihende C. Iulius Blastus ist sonst unbekannt. Der Name Blastus, der verzeilt von Kleinasien über die Inseln und das Festland bis auf Sizilien und Süditalien bezeugt ist, wird überwiegend während der Kaiserzeit verwendet und scheint einem niederen sozialen Milieu zu entstammen, weil sich unter seinen Trägern öfter Sklaven und Freigelassene finden. Ein gewisser sozialer Aufstieg ist bei Personen mit römischem Bürgerrecht bemerkbar. Eindeutig ist die Erwerbung des römischen Bürgerrechts nur bei den Freigelassenen von römischen Bürgern und von römischen Kaisern.

Χρ. Βελγιάννη, Είχ. 1